

Doğu-Batı Kiliselerinin Ayrılış Noktası: Kalkedon Konsili

Mazlum Şahin Demir* Rüstem Çurku**

Makale Bilgisi	ÖZET
Makalenin Geliş Tarihi: 13.6.2020	Mesih inancı miladi I. asırdan itibaren sürekli bölünmeler ile karşı karşıya kalmıştır. Bu bölünmelerin doruk ve somut noktası 451 yılında Kalkedon (Kadıköy)'da vuku buldu. Burada gerçekleşen konsilde doğu ve batı kiliselerinin temel görüşleri ayrılmakla birlikte Roma İmparatorluğu'nun belkemiği olan Akdeniz coğrafyası manevî olarak da elden çıkmıştır. Konsilin hem politik hem de itikadî arka planı olmakla birlikte asırlarca sürececek olan doğu-batı çekişmesinin ipleri burada çekilmiş oldu. Ayrıca konsilin en önemli kazanımı Konstantinopolis (İstanbul) kilisesi idi. Keza ilk üç ekümenik konsilde sadece beş önemli merkezlerden biri haline gelen bu kilise Kalkedon kararları ile Roma kilisesi ile eşit hale geldi. Aynı zamanda konsilin en önemli rol modellerinden biri Papa I. Leo idi. Papa Leo bu konsile Tome adında önemli bir bildiri göndererek temel görüşlerini ve batının üstünlüğünü kanıtlamak gayretindeydi. Ama tam olarak amacına ulaşamadı. Aksine onun bildirisinin etkisi ile doğu kiliseleri tamamen batı kiliselerinden ayrıldı. Konsil sonrası İskenderiye, Nasturi, Ermeni kiliseleri ortaya çıkarak özerklik kazandı. Buna binaen iki batı kilisesi olarak ad olunan Roma Katolik (Evrensel) ile Konstantinopolis Ortodoks (Gerçek) kiliseleri de bir daha birleşmemek üzere ayrılma sürecine girdiler. Makalemizde Kalkedon Konsili değerlendirilerek doğu-batı kiliselerinin ayrılmaları konusu tartışılmaktadır.
Makalenin Kabul Edilme Tarihi: 25.6.2020.	

Anahtar Kelimeler: I. Leo, Kalkedon Konsili, Roma, Konstantinopolis, Kilise

East-West Churches' Separation Point: Chalcedon Council

ABSTRACT

The belief in Christ has faced constant divisions since the 1st century AD. The climax and concrete point of these divisions took place in Chalcedon in 451. While the main views of the eastern and western churches were separated in the council held here, the Mediterranean geography, the backbone of the Roman Empire, was spiritually also disposed. Although the council has both a political and a religious background, the ropes of the east-west conflict, which will continue for centuries, were pulled here. In addition, the most important winner of the council was the Church of Constantinople. Likewise, this church, which has become one of the five important centers in the first three ecumenical sessions, has become equal to the Roman church with the decisions of Chalcedon. At the same time, one of the council's most important role models was Pope Leo. Pope Leo tried to prove her basic views and the superiority of the west by sending an important statement called Tome to this council. But she did not fully achieve her goal. On the contrary, with the effect of her declaration, the eastern churches were completely separated from the western churches. After the council, Alexandria, Nestorian and Armenian churches emerged and gained autonomy. Based on this, the two Roman churches, the Roman Catholic and the Constantinople Orthodox churches, also entered the process of separation, not to merge again. Our article discusses the separation of East-West churches by evaluating the Chalcedonian Council.

Keywords: I. Leo, Chalcedon Council, Rome, Constantinopolis, Church

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı, yazantarih@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-3970-6310, Türkiye.

** Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tarih Eğitimi Bilim Dalı, rustemcurku@hotmail.com, Türkiye.

GİRİŞ

Hıristiyanlık miladi I. asırda ilk olarak Antakya’da Mesihçiler tabirinin kullanılması ile ortaya çıkan dini bir zümreyi ifade etmektedir. Kimilerine göre Roma İmparatorluğu’nun felsefesi olmasına rağmen bu inanç (Gilson, 2017: 29) Nasıralı İsa (Yeşu) aracılığıyla (Martin, 2010: 21) Musevilere tebliğ edildikten sonra asıl maksadından çıkmakla birlikte kendi içerisinde bölünmeler yaşamıştır. Özellikle İsa’nın vefatı ile veya diğer tabirle göğe alınmasıyla birlikte ayrılmanın ilk aşamaları gerçekleşmiştir. O dönemde Yerusulim kentinde Helen Museviler ve İbrani Museviler olmak üzere iki zümre vardı. Bu zümreler sürekli itikadi yönden çatışma içerisinde idi. İsa’nın havarileri arasında da bu çatışma hissediliyordu. Keza İsa’nın dünyadan göçmesinden sonra ilk kovuşturma hareketi baş gösterdi. Bu kovuşturma sadece Helen İseviler üzerinde tesir etti. İbrani Yahudiler Yerusulim’de barınırken Helen Yahudiler baskıya dayanamayıp çevre kentlere göçmek zorunda kaldılar. Bu sebeple ilk misyonerlik faaliyetleri Helen Yahudiler tarafından yapıldı.

İlk misyonerlik faaliyetlerinin başlaması ile Nasranî olarak adlandırılan Yerusulim İsevileri kente İsa’nın kardeşi Yakup öncülüğünde bir topluluğa sahiptiler (Duygu, 2018: 630-631). Çevre illere dağılan Helenler ise Bizzat Nero (Suetonius, 2019: 298) tarafından öldürülen Pavlus ve Petrus (Eusebios, 2011: 61) öncülüğünde teşkilatlanıyorlardı. Keza Mesihilere en büyük zulmü yapanların başında gelen ve hatta Helen Yahudilerin en önemli temsilcisi ve ilk Hıristiyan şehidi olarak adlandırılan İstefanos’un katline sebep olan Pavlus bu sıralarda bir İsa inanlısı olarak Antakya’ya gelmişti. Yanındaki Barnaba ile Antakya kilisesinin ilk taşlarını inşa ediyorlardı. Hıristiyanlıkta ilk ayrılışın basamakları da burada görüldü. Keza Yerusulim kilisesine göre İseviler sünnet olmalıydı (Gündüz, 2017: 59), fakat Antakya kilisesine göre ise sünnete artık gerek yok idi (İşler, 15: 1-2). Gençliğinde Musevi şeriatına sımsıkı bağlı olan Pavlus bu kez Antakya İsevilerin başında yer alarak sünneti inkâr edenlerin en önde geleni rolünde idi. İsa’nın kardeşi Yakup ise ona tamamen karşı çıkarak sünneti bir ritüel haline getirmişti. Bu sebeple Hıristiyanlık tarihinin ilk konsili veya sinodu olarak adlandırılan Kudüs Konsili (49) toplandı (Üçal ve Malcolm, 2005: 245-246). Bu konsilde Pavlus yanlıları ağırlığını koyarak sünnet yanlılarının görüşlerini tamamen yok ettiler. Hıristiyanlıkta artık sünnet zorunlu olmayacaktı.

İsa’nın ilk elçileri Yerusulim’den hareket ederek çevre illere misyonerlik faaliyetleri yürüttüler. Matta incilinin 24:14 ve 28:18-19 ayetleri ışığında kendilerine meşrutiyet sağlıyorlardı. İlk ayete göre Hz. İsa’nın ismi veya misyonu tüm dünyada duyulmayana dek Mesih (Göksel veya Dünyevî kral) yeryüzüne gelmeyecekti. İkinci ayete göre ise İsa şöyle tebliğ ediyordu: “Gidin tüm uluslara adımlarını duyurun. Onları baba, oğul ve kutsal ruhun adı ile vaftiz edin” (Matta, 28: 18-19). İşte bu iki ayet asırlarca misyonerlik hareketlerinin temel dayanağı oldu. İlk yüzyıl inananları da bu meşrutiyete dahil olmuşlardı. Mesih İsa’nın ilk zamanlar dünyevî krallığına inanan elçiler daha sonra Pavlus ile birlikte bunu göksel krallığa yordular (Herrin, 2016: 67-68). Nitekim Roma zulmü altında yaşayan Yahudiler İsa’nın dünyaya gelmesi ve ölümüne dek onlarca Mesih çıkartmıştı. Yani aslında Yahudiler tarafından birileri sürekli Mesih olarak ortaya çıkıyordu. Çünkü zulmün olduğu bir yerde mutlaka bir kurtarıcıya da ihtiyaç vardı. İşte İsa’nın Mesih olarak adlandırılmasının ilk elçiler tarafından dünyevi krala yöğrulmesi bu sebeptendi. Fakat Pavlus bu ifadeyi de kendine göre yorumlayarak özellikle Romalılara yazdığı mektubunda farklı bir teolojik anlayış ortaya koydu.

İsa’nın elçilerinin müjde faaliyetleri yürütmesi ile ilk topluluklar oluştu. Aslında burada şunu tartışmak gerek. Gerçek İsa takipçileri kimlerdi? Bu soru başka bir çalışmanın konusunu teşkil etmektedir. Ama şunu ifade edelim ki gerçek İsa takipçileri Pavlus’un öne sürdüğü teolojik anlayışı savunan günümüz batı ve bazı doğu kiliseleri değildi. Gerçek İsa takipçileri Kudüs’te varlığını sürdüren ve miladi 66 yılından sonra Yahudilerin Esseniler ve Sadukiler fırkaları içerisinde yaşam bulan küçük bir cemaatti. Bu cemaat yıllar sonra Ebionitler (Schoeps, 2019: 82-83) olarak adlandırılan (Duygu, 2017: 211) bir zümre adıyla yeniden vücut bulup (Lietzmann, 2016: 175-176) daha sonra tamamen tarihin kayıp sayfalarına gömüleceklerdi. Fakat Pavlus’un teolojik öngörüsü ile birçok topluluk oluştu. Bu topluluklar Konstantin döneminde Roma İmparatorluğu’nun %10’unu kapsıyordu. Ama özellikle Milano Fermanı ve I. Teodosios’un Hıristiyanlığı resmi din ilân etmesiyle birlikte Roma İmparatorluğu Hıristiyanlaştı. Tabii zulüm çağının sona ermesiyle birlikte refah çağı başladı.

Kiliseler yapıp Mesihîler özgürce inançlarını yaşıyorlardı. Baskı dönemi sona ermişti. Bu durum yeni sorunları meydana çıkaracaktı. Bu sebeple Hıristiyanlıkta ilk bölünmeler böylece ortaya çıkıyordu.

1. HIRİSTİYANLIĞIN BÖLÜNMESİNİN İLK ADIMLARI: KONSİLLER TARİHİ

İsa hareketinin ortaya çıktığı ilk asırdan itibaren Hıristiyanlık çözümlerle karşı karşıya kalmıştır. Özellikle teolojik farklılıkların ortaya çıkması ve kovuşturmadan yoksun bir yaşam bu tür çalkantıların sebepleri arasındadır. Nitekim Diocletianus sonrası dönemde en büyük çözümlerin yaşandığı bilinmektedir. Bunun sebebi tolerans fermanları olarak nitelendirilebilir. İnanç serbestliği ilk ayrılımların da kaynağı olmuştur. İlk asır İsa hareketinin en büyük problemlerinden biri ırksal olarak şekillenmekteydi. Keza Yahudi Hıristiyanlar ve Helen Hıristiyanlar arasında yoğun çatışma ve farklılıklar olduğu bilinmektedir. Helen Hıristiyanlar sınırları aşmış kendilerini evrensel müjdeye adarken Yahudi Hıristiyanlar Yerusâlim dışına çıkma taraftarı değillerdi. Bundan ötürü kendi içine kapanık bir Yahudi Hıristiyanlıktan bahsetmek mümkündür. Helen Hıristiyanlığı ise kendi sınırlarını aşarak tüm uluslara yayılma eğilimi göstermiştir. Roma'nın İsevîleşmesi bizzat onlar tarafından olmuştur.

Mesih inancının sınırları aşması yukarıda da söz ettiğimiz gibi yeni problemleri doğurmuştur. Bu problemlerden ilki sünnet meselesi idi. Acaba Musa şeriatının getirmiş olduğu sünnet anlaşması sürdürülecek miydi? Bu noktada Helen Yahudilik kökeninden gelen Hıristiyanlar sünnete gerek olmadığını dile getirirken Yerusâlim kökenli Hıristiyanlar da sünnet anlaşmasının devam etmesi gerektiğini savunuyorlardı. Hıristiyanlık tarihinin ilk konsiline sebep olan bu tartışmada Helen kökenli Hıristiyanlar ağırlığına koyarak sünnet yasasını ortadan kaldırdılar. Bu konsil 49 senesinde Yerusâlim'de meydana geldi.

Tabi bu konsil sonrası tartışmalar artarak devam etti. Fakat Roma İmparatorluğunun kovuşturma siyaseti karşısında görüş bildirmek pek güç bir durumdu. Özellikle tetrarşi yönetiminin ilk imparatoru addedilen Diocletianus (Mitchell, 2016: 81-82) zamanında bu hiç mümkün değildi. Bu sebeple Konstantin dönemine kadar ekümenik bir konsilden bahsetmek mümkün değildir. Konstantin tarafından Milano fermanı hadisesi ile Hıristiyanlar serbest ibadet hakkını elde etmişlerdi. Ayrıca kendi mahkemelerini kurmaları bahşedilmiş ve vergiden de muaf tutulmuşlardı. Konstantin Hıristiyanlıkta çığır açan biri olarak tarihte böyle adından söz ettirdi.

Hıristiyanların refaha erişmesi yeni sorunları da beraberinde getirdi. Bunlardan ilki Libya kilisesine mensup Arius ile İskenderiye patriği Aleksandros etrafında şekillendi. Çatışmanın temelinde ise Logos vardı. Arius'a göre logos yani İsa yaratılmıştı (Aykıt, 2019: 324-325). Fakat Aleksandros logosun ezeli olduğunu (Şer, 2010: 82) yani yaratılmadığını öne sürüyordu. Bu çatışma kısa sürede imparatorluğun temel problemi haline geldi. Konstantin sükûneti sağlamak gayretiyle İstanbul'un başkent olmasından (Valesianus, 2008: 43) beş yıl önce (Cameron, 2016: 28) 325 yılında Nikea'da bir konsil toplama kararı aldı (Yousif, 2009: 47). İznik'te gerçekleşen görüşmelerde Arius'un düşünceleri hapsedilerek (Sozomen, 1855: 45) o ve yandaşları aforoz edilip sürgüne gönderildiler. Ayrıca İsa'nın baba ile yani Tanrı ile aynı cevhere sahip olduğu görüşüne sahip İznik İnanç Amentüsü ilân edildi. Aleksandros, halefi Athanasios (Ferguson, 2004: 147) ve İskenderiye kilisesi zaferini kutluyordu. Fakat bu zafer iki yıl sürecekti.

İznik konsili sonrası Ariusçular sadece iki yıl sürgün hayatı sürdürdüler. 327 yılında Arius ve yandaşları affedilerek yeniden görevlerine döndüler. Bundan sonra da bu kez Athanasios aforoz edilerek sürgüne gönderildi. O ise meşrutiyetini devam ettirmek için Roma kilisesinin desteğini arkasına almak istiyordu. Bizzat onun gayretleri ile Serdica konsili meydana gelmesine rağmen (Scholasticus, 1853: 117) somut bir gelişme yaşanmadı. Fakat Ariusçular'da durum tam tersine onların lehine işliyordu. Konstantin sonrası doğu imparatorları Ariusçu düşünceye sahiptiler. Arius'a bizzat destek vermeleriyle birlikte Ariusçu düşünce 361 yılına kadar imparatorluğun doğu kesiminde egemenliğini sürdürdü. Özellikle Antakya'da etkindiler (Duygu, 2016: 151). Bu sıralarda Doğu Roma tahtına son pagan Roma imparatoru olan Julianus (Marcellinus, 2019: 299-300) geçmişti. Onun Hıristiyanlara karşı düşüncesi pek olumlu değildi. Ama buna rağmen tam

teşekküllü bir kovuşturmadan bahsetmek mümkün değildir. Onun doğu cephesinde Sâsânîlere karşı savaşa giderken ölmesiyle birlikte 381 yılına kadar Hıristiyanlıkta ekümenik bir toplantı olmadı.

379 senesinde Adrianapolis Savaşı'nda Valens'in savaş meydanında hayatını kaybetmesiyle tahta I. Theodosius oturdu. Onun dönemi Hıristiyanlıkta kalıcı bölünmelerin yaşanacağı ilk adımların atıldığı an olacaktı. Theodosius'un amacı ülkede Hıristiyanların yekvücut bir hale bürünmesi idi. Bu sebeple o tercihini İznik amentüsü yanlılarından yana kullandı. Ariuşçu düşünceye sahip tüm kilise babaları aforoz edildi. Zaten ülkenin doğu yakasında etkin olan bu zümreler inanç babında bir kıyım yaşadılar. Theodosius buna binaen konsil toplama kararı aldı. Tarihler 381 yılını gösterirken Konstantinopolis'te kilise toplantısı gerçekleşiyordu (Malik, 2012: 151). Bu ekümenik konsilde İznik İnanç amentüsü kabul edilerek içerik kısmına Kutsal Ruh (Ruhu'l-Kudüs) da eklendi. Ayrıca kiliselerin teşkilatına dair patrik, metropolit, piskopos, papaz, diyakon vb. yapılar burada unvanlarını aldılar. Ayrıca dört önemli patriklik makamı belirlendi. Üçü bilinen yerlerdi: Antakya, İskenderiye ve Roma. Keza bu üç yer bizzat apostolojist idi. Yani buralar bizzat İsa'nın havarileri veya yetmişler denilen gruplar tarafından kurulmuştu. Bunlara ek olarak Konstantinopolis eklendi. İşte ilk kilise bölünmeleri bu sebepten dolayı ortaya çıkacaktı. Keza İstanbul'un patriklik meselesi diğer kiliseler tarafından kabul edilmeyecekti.

İstanbul'un patriklik meselesine apostolojist bir kılıf uydurma çabaları harcanırken Antakya Kilisesi imparatorluk merkezinde etkisini arttırmakla meşguldü. Keza İstanbul patriği Süryanilerin kurduğu Antakya ilahiyat okulu (Özdemir, 2014: 13) kökenli olan Mopsuestia'lı Theodore'nin öğrencisi Nestorius (McDonald, 2004: 182) olmuştu. Ona göre İsa'nın ilahi boyutu yanında beşeri boyutu da vardı (Zachariah, 1899: 19). Bu görüşünü imparatorluk merkezinde açıkça dile getiriyordu. Fakat İskenderiye kilisesi bu görüşe tamamen zıt durumda idi. Bu sıralarda Theophilos (Brown, 2017: 120) ve ardılı Kyrillos İskenderiye patriklik makamına oturmuşlardı. Onlara göre İsa tamamen ilahi boyuta sahipti. Yani Meryem thetokos (Tanrı doğuran) idi. Süryani Tanrıbilimcileri de onları destekliyordu (Hayes, 2005: 198). Nestorius ise Meryem'i Khristokos (Mesih doğuran) olarak adlandırıyordu. Aynı zamanda İsa'nın otuz yaşına kadar insan olarak yaşadığını, vaftiz olduktan sonra tanrısal öğelere sahip olduğunu dillendiriyordu (Şer, 2006: 14-15). Bu tartışmalar yeni bir konsilin meydana gelmesini sağladı. 431 yılında Efes'te toplanan konsilde Nestorius ve görüşleri hapsedildi. Kyrillos ve İskenderiye kilisesi zaferini kutluyordu. Fakat bu uzun sürmeyecekti.

2. DOĞU-BATI KİLİSELERİNİN RESMÎ OLARAK AYRILMASI: KALKEDON KONSİLİ

I. Efes Konsili'nden sonra İskenderiye Kilisesi İstanbul ve Antakya kiliseleri üzerinde zafer elde etmişti. Bunun sonucunda imparatorluğun doğu kesiminde monofizit veya miafizit olarak adlandırılan görüşlü rahipler egemen sınıfa hükmediyorlardı. Fakat bunu kabullenemeyen Nestorius taraftarları teolojik mücadeleden geri durmuyorlardı. Bu sebeple İstanbul Manastır rahibi olan Eutcykes (Aksoy ve Çelik, 2013: 198) meselesinde etkin rol oynadılar.

Eutcykes, İskenderiye Kilisesi teolojisine sahip olarak bizzat Kyrillos'un müridi idi. Kyrillos'un ölümüyle bu sıralarda İskenderiye patriği Diodoros olmuştu. Onun desteği de Eutcykes ile birlikteydi. Bunu bilen İstanbul Manastır rahibi düşüncelerini her yerde ikrar ediyordu. Fakat bu sıralarda İstanbul patriği olan Flavian buna rıza göstermiyordu. Flavian, Nestorius'un düşüncelerine sahip olarak Eutcykes meselesini çözmek üzere 448 yılında İstanbul'da mahalli bir konsil topladı. Tüm ikazlara rağmen Eutcykes yedinci oturumda konsile gelebildi. Aynı zamanda onun monofizit inançları reddedilerek aforoz edildi (Kaçar, 2015: 147). Bunu duyan Diodoros ise kabule yanaşmadı.

Nestorius-Kyrillos çekişmesi aradan yirmi yıl geçmesine rağmen farklı şahıslar tarafından sürdürülüyordu. Bu dönemde doğu tarafının imparatoru II. Theodosios da monofizit görüşe sahipti. Bunu fırsata çevirmek isteyen Diodoros imparatorun bir konsil icra etmesini talep etti. Bizzat imparatorun ikazıyla Efes'te konsil tertiplendi. Bu sırada Roma patriği I. Leo da (Smith, 2004: 186) hem Flavian hem de Diodoros ile mektuplaşıyordu. Efes de toplanan konsilde Roma ve Antakya delegeleri gelmeden oturumlar başlamıştı.

Bundan dolayı Flavian ve tüm Nestori rahipler aforoz edildi. Delegeler geldiğinde sonuç kesinleşmiş sadece Eutcykes'in durumu gözden geçirilmemişti. Eutcykes konsil salonuna gelip İznik, İstanbul ve Efes konsili kararlarına bağlı kaldığı şeklinde bir savunma yaparak üzerinden aforoz kararı kaldırıldı. Böylece İskenderiye yanlısı yani monofizit teoloji bir kez daha muzaffer olmuştu.

II. Efes konsilinde I. Leo'nun delegelerinin getirdiği Tome isimli mektup Diodoros tarafından reddedilmişti. Bu durum İskenderiye ile Roma arasında krize sebep oldu. Bundan dolayı Leo Roma'da bizzat konsil toplayarak Diodoros'u aforoz etti. Buna binaen Diodoros da Leo'yu İskenderiye'de topladığı konsilde aforoz ediyordu. Durum bu halde iken 450 senesinde II. Theodosios'un ölüm haberi geldi. Yeni imparator Marcianus olmuştu (Akyüz, 2005: 186). Artık tüm adımlar İskenderiye aleyhinde geliyecekti. Marcianus'un imparator olmasıyla birlikte I. Leo yeni konsil toplanması yönünde mektuplar yazmaya başladı. Amacı güçlenen İskenderiye'nin etkisini kırmak idi. Zaten Nestori eğilimli olan yeni imparator ona olumlu yaklaşarak yeni konsil toplanması yönünde olumlu adımlar attı. Bu konsil 451 senesinde Kadıköy'de toplandı. Konsilin ilk oturumunda önceki II. Efes Konsili'nin kararları tartışıldı. I. Diodoros'un etkisinin olduğu haydutlar konsili de denen bu konsilin kararları gayri meşru kabul edildi. Ayrıca Roma delegeleri I. Leo'nun Tome'sinin ne hakla okunmadığını dile getirerek I. Diodoros'u yargıladılar. Diodoros'un destekçileri olan Kudüs piskoposu Juvenal da kendi çıkarlarından dolayı duruma temkinli yaklaşıyordu. Neticede bir sonuç alınmadan ikinci oturum için altı günlük ara verdiler.

İkinci oturum tarihinin yargısına açık bir şekilde öncül etmiştir. Keza iki yıl önce Flavian'ı haksız yere yargılayıp hüküm giymesine vesile olan I. Diodoros bu oturumda yargılanmaya başladı. Özellikle papalık temsilcilerinin ağırlığını koymasıyla birlikte I. Diodoros'un tüm yetkileri elinden alındı. Ayrıca papazlık görevinden de azledildi. Çok hararetle geçen iki oturumdan sonra üçüncü oturumda hala yankıları tartışılan I. Leo'nun Tome'si okundu. Konsil üyeleri bu mektubu çoğunluğun oyuyla kabul etti. Keza Leo bu mektupta İsa'nın iki tabiatı olduğunu dile getirerek günümüze kadar gelen Mesih inancının İsa kimliğini ortaya koyuyordu. Leo, yeni ahit ve eski ahit metinlerinden alıntılar yaparak Tome isimli mektubuna vahiysele anlam yüklemek istemişti. Keza Yuhanna, Yeşaya ve Pavlus'un mektuplarından alıntılar yapması bilinçli bir tercih idi. Nitekim İskenderiye kilisesi İsa'nın tek doğasını kabul ederken ona karşılık bizzat Pavlus teolojisi önemli savunma kaynağı idi. Nitekim günah-lütuf ilişkisine en doğru cevapları Pavlus barındırıyordu (Romalılar, 3: 23; 2. Korintliler 4: 6). Leo'da ondan alıntılar yaparak tezini güçlendiriyordu (Leo, 1885: 22). Aynı zamanda İsa'nın doğasına yönelik en büyük kaynağı Yuhanna idi. Onun dile getirdiği "Ben ve Baba biriz" (Yuhanna, 10: 30) ayeti ışığında Leo'da bir savunma yazıyordu (Leo, 1885: 24). Aynı zamanda o İsa'nın insanî doğasını da göz ardı etmiyordu. İsa, hem Tanrı hem de insandır (Leo, 1885: 23) söylemlerine yer vermekle birlikte onun açlığa, susuzluğa ve uykusuzluğa karşı açık olarak insan olduğunu dile getiriyordu (Leo, 1885: 24). Buna binaen İsa Mesih'te Tanrı'nın ve insanın kişiliği vardır (Leo, 1885: 24) demekle birlikte onun bütün haşmetine bir peçe vurarak yeryüzüne geldiğini dillendiriyordu (Leo, 1885: 22). Daha sonraki oturumlarda Eutcykes de aforoz edilmiş (Durak, 2012: 73) ve monofizitizm mahkûm edilmişti. Buna binaen Nestorius'un görüşleri de bu durumdan nasibini almış ve onunda görüşleri hüküm giymiştir.

Konsilin en önemli etkilerinden biri de bizzat imparator ve imparatoriçenin konsile katılımıyla gerçekleşmiştir. Zira altıncı oturumda bizzat bulunan bu iki şahsiyetin etkisi konsile damga vurmuştur. Onların etkisiyle İsa'nın çift tabiatı bir kez daha kabul görmüş ve sıra meşhur 28. Maddeye gelmiştir. Keza bu maddeye göre İstanbul kilisesi Roma ile eşit hatta ondan daha önde bir konuma sahip olarak asırlarca sürecektir tartışmalara yol açmıştır. Buna binaen Trakya ve Anadolu piskoposları da bizzat İstanbul patriği tarafından atanacaktı (Duygu, 2018: 135). Ayrıca bundan başka dört olan patriklik makamı Yerusolim kilisesinin de bu konuma yükselmesiyle beşe çıkmıştır. Böylece tarihi konumu hala tartışmaların gölgesinde kalan Kadıköy konsili son bulmuştur.

SONUÇ

Mesih inancının en önemli tartışmalarından birini işgal eden İsa'nın kimliği meselesi yıllarca tartışılan olaylardan biridir. Özellikle Hıristiyanlığın genel kabul gördüğü dördüncü asırda bu tartışmalar ağırlık kazanmış ve beşinci asırda şiddetlenerek devam etmiştir. Bunun doruk noktası ise Kadıköy de gerçekleşmiştir. Nitekim bu konsilde theotokos ve khristokos tartışmalarına nokta vurularak I. Leo'nun etkisiyle İsa'nın iki tabiatı olduğu kararına varılmıştır. Tome'nin etkisiyle alınan bu kararlar neticesinde günümüzde hala İsa'nın iki tabiatı olduğunu kabul edenler çoğunluktadır. Ayrıca Kalkedon konsilinin önemli bir kararı olan 28. Maddenin etkisi tarihin karmaşık dünyasında doğrudan etkili olmuştur. Nitekim 1054 krizinin alt yapısını bu madde oluşturmaktadır. İstanbul kilisesinin önderliğini kabullenemeyen Roma kilisesi hiçbir zaman bu kararı unutmayacak ve 1054 yılında İstanbul ve Roma kiliselerinin temelli ayrılması gerçekleşecektir. Ayrıca Katolik ve Ortodoks terimleri de bu konsil sonrası ortaya çıkarak günümüz kiliselerine isimlerini verecektir. İstanbul kilisesi doğru inancın savunucusu olarak sesini yükseltirken Roma kilisesi de evrensel olduğunu dillendirecektir.

Tabi konsilin etkisi sadece bununla sınırlı değildi. Ayrıca Mesih inancının ilk somut ayrılmaları bu konsilde gerçekleşti²⁸. İstanbul kilisesinin üstün konuma gelmesini doğu kiliseleri de kabul etmedi. Hatta monofizitizm ile Nestorius'un görüşlerinin mahkûm edilmesi doğu kiliselerinin tamamıyla ayrılıp kendilerine özgü bir hal almasına vesile oldu. Aynı zamanda yeni bir patrikhane merkezi hatta Doğu Kilisesi adıyla ortaya çıkacak olan Ktesiphon Kilisesi²⁹ de bu olaylardan sonra vücuda gelmiştir. Bu noktada İstanbul'un apostolojik olmadığı tartışmaları yaşanırken yeni havariyelik kimlikler ortaya kondu. Ama bu durum hiçbir zaman doğu kiliselerini aldıkları karardan geri döndürmedi.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Suphi ve Çelik, T. (2013). *Mezopotamya uygarlığında Süryani tarihi*. Ankara: Nika Yayınları.
- Akyüz, G. (2005). *Süryaniler*. İstanbul: Anadolu Ofset Yayınları.
- Atiya, Aziz S. (2005). *Doğu Hıristiyanlığı tarihi*. Çev: Nurettin Hiçyılmaz, İstanbul: Doz Yayınları.
- Ayıkıt, D. A. (2019). *Hıristiyanlığın öncüsü olarak İskenderiyeli Philo*. Ankara: Eski Yeni Yayınları.
- Brown, P. (2017). *Geç antikçağ dünyası*. Çev: Turhan Kaçar, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Cameron, A. (2016). *Bizanslılar*. Çev: Özkan Akpınar, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Durak, N. (2012). *Süryâniler açısından 451 Kadıköy Konsili*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Duygu, Z. (2016). *Süryani tarih yazıcılığında geç antikçağ*. İstanbul: Divan Kitap Yayınları.
- (2017). *Hıristiyanlık ve imparatorluk*. İstanbul: Divan Kitap Yayınları.
- (2018). *İsa Pavlus inciller*. İstanbul: Düşün Yayınları.
- (2018). *Nikomedia ve Hıristiyanlık*. İstanbul: Düşün Yayınları.
- Dvornik, F. (1990). *Konsiller tarihi İznik'ten II. Vatikan'a*. Çev: Mehmet Aydın, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Eusebios, (2011). *Kilise tarihi*. Çev: Furkan Akderin, İstanbul: Chiviyazıları Yayınları.
- Ferguson, E. (2004). Athanasios. *Hıristiyanlık Tarihi*. Çev: Levent Kınran, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Gilson, E. (2007). *Ortaçağda felsefe patristik başlangıçtan XIV. yüzyılın sonlarına kadar*. Çev: Ayşe Meral, İstanbul: Kabalıcı Yayınları.

²⁸ Aziz S. Atiya, *Doğu Hıristiyanlığı Tarihi*, Çev: Nurettin Hiçyılmaz, İstanbul: Doz Yayınları, 2005, 87.

²⁹ Mşiha Zha, *Erbil Vakayinamesi*, Çev: Erol Sever, İstanbul: Yaba Yayınları, 2002, 65.

- Gündüz, Ş. (2017). *Pavlus Hıristiyanlığın mimarı*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Hayes, E. R., (2005). *Urfa akademisi*, Çev: Yaşar Güneç, İstanbul: Yaba Yayınları.
- Herrin, J. (2016). *Bizans bir ortaçağ imparatorluğunun şaşırtıcı yaşamı*. Çev: Uygur Kocabaşoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kaçar, T. (2015). *Geç antikçağ'da Hıristiyanlık*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Lietzmann, M. H. (2016). *Eski kilise tarihi I.*, Çev: Mehmet Aydın, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Malik, G. D. (2012). *Süryanilerin tarihi*, Çev: Vedii İlmen, İstanbul: Yaba Yayınları.
- Marcellinus, A. (2019). *Roma tarihi*, Çev: Samet Özgüler, İstanbul: Historia Yayınları.
- Martin, S. (2010). *Gnostikler ilk Hıristiyan sapkınlar*. Çev: Eylem Çağdaş Babaoğlu, İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- McDonald, H. D. (2004). Nestorius. *Hıristiyanlık tarihi*. Çev: Levent Kınran, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Mitchell, S. (2016). *Geç Roma imparatorluğu tarihi (M.S. 284-641)*, Çev: Turhan Kaçar, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Özdemir, B. (2014). *Süryanilerin dünü bugünü*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Schoeps, H. J. (2019). *İlk Hıristiyanlar Yahudi Hıristiyanlığı veya Ebionitler*. Çev: Ekrem Sarıkçıoğlu, İstanbul: Düşün Yayınları.
- Smith, M. A. (2004). Büyük Leo. *Hıristiyanlık tarihi*. Çev: Levent Kınran, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 186.
- Socrates S. (1853). *History of the Church*, London.
- Sozomen, (1855). *History of the Church*, Trans: Edward Walford, London.
- St. Leo's epistle to flavian: The tome of st. Leo*. Trans: Charles A.-Heurtley D. D., London 1885.
- Suetonius (2019). *On iki caesar'ın yaşamı*. Çev: F. Gül Özaktürk-Ü. Fafo Telatar, İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Şer, A. (2010). *Siirt vakayinamesi*. Çev: Celal Kabadayı, İstanbul: Yaba Yayınları.
- Şer, A. (2006). **Nusaybin akademisi**. Çev: Nesim Doru, İstanbul: Yaba Yayınları.
- Tiefenbach, H. (2012). *Anadolu'nun azizleri*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Üçal, T. ve Derek M. (2005). *Kilise başlangıç tarihine giriş*. İstanbul: Haberci Yayınları.
- Valesianus, A. (2008). *Valesius seçkileri*. Çev: Turhan Kaçar, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- Yousif, E. İ. (2009). *Süryani vakanüvisler*. Çev: Mustafa Aslan, İstanbul: Doz Yayınları.
- Zachariah Of Mitylene (1899). *Syriav chronicle*. Trans: F. J. Amilton-E. W. Brooks, London.
- Zha, M. (2002). *Erbil vakayinamesi*. Çev: Erol Sever, İstanbul: Yaba Yayınları.